

УДК 821.111(73)По-32
DOI: 10.26565/2227-1864-2019-83-04

Різновиди хронотопу в новелі «Вбивство на вулиці Морг» Едгара По

Н. О. Шерстюк

*доктор філософії, викладач кафедри іноземних мов
з латинською мовою та медичною термінологією,
Українська медична стоматологічна академія;
e-mail: nataliasherstiuk@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-2755-9627>*

У статті аналізуються особливості часопростору в новелі «Вбивство на вулиці Морг» американського письменника XIX століття Едгара Аллана По. Метою статті є ґрунтовний аналіз художнього хронотопу як особливого способу впливу на читача та виокремлення особливостей часу і простору в аналізованому творі. Е. По був зачинателем «детективної новели», жанровими особливостями якої є опис дедукції героя, тонкий ґрунтовний аналіз події, узагальнені логічні, математично точні міркування. Константними у такому типі новел є образ детектива, котрий веде розслідування (Огюст Дюпен). Основним видом хронотопу в «детективній» новелі є реальний, історичний хронотоп, оскільки місце і час ретельно виписані, автор неодноразово акцентує увагу на просторових топосах, котрі виформовують неповторний авторський стиль. Герой через ракурс бачення наратора детально портретується, причому психологічний чинник ближче до фіналу підсилюється, що дає можливість виокремлювати ознаки особистісного хронотопу.

У реальний історичний хронотоп органічно вплітаються й вигадані, однак ґрунтовно виписані топоси чи предмети, які представляють певний простір, що несуть символічне навантаження (неіснуючі вулиці Парижа, бібліотека, кімната тощо). Автор майстерно поєднує реальні та вигадані топоси, створюючи неповторний детективний сюжет. Усі топоси взаємопов'язані та доповнюють один одного, що приводить до глибокого осмислення художньої реальності. Будь-який тип часопростору у новелах (реальний, містичний, історичний, соціально-побутовий) пов'язаний із глибоким психологізмом, що дає можливість відтворити події та знайти правильне рішення для розкриття злочину. Ракурси бачення наратора та героїв оповіді на одну і ту ж подію розширюють межі хронотопу, наділяючи його додатковими ознаками. Такий взаємозв'язок хронотопів у новелі формує не лише складний художній світ новели, а й дає можливість віднести аналізований твір до літератури романтизму.

Ключові слова: Е. По, «Вбивство на вулиці Морг», мотив, хронотоп, час, простір, наратив, топос, детектив

Шерстюк Н. А. Разновидности хронотопа в новелле «Убийство на улице Морг» Э. По

В статье анализируются особенности времени и пространства в детективной новелле «Убийство на улице Морг» американского писателя XIX века Эдгара Аллана По. Целью статьи является подробный анализ художественного хронотопа как особого способа воздействия на читателя и выделение особенностей времени и пространства в новелле «Убийство на улице Морг» Э. По. Главным в новеллах является реальный и исторический хронотоп, поскольку место и время события реально выписаны, автор неоднократно акцентирует внимание на пространственных топосах, которые создают неповторимый авторский стиль.

Писатель мастерски сочетает реальный и ирреальный хронотоп, создавая детективный сюжет. Все хронотопы взаимосвязаны и дополняют друг друга, что приводит к отображению художественного пространства произведения. Любой вид времени и пространства в новелле (реальный, ирреальный, исторический, социально-бытовой) связан с глубоким психологизмом, что дает возможность воссоздать события и найти правильное решение при раскрытии преступления. Такая взаимосвязь топосов в новелле формирует не только сложный художественный мир, но и дает возможность отнести анализируемое произведение к литературе романтизма.

Ключевые слова: Э. По, «Убийство на улице Морг», мотив, хронотоп, время, пространство, нарратив, топос, детектив

Sherstiuk Nataliia. The types of the chronotope in the short story «The Murders in the Rue Morgue» by Edgar Poe

The article is devoted to the analysis of the time and space peculiarities in the short story «The Murders in the Rue Morgue» by the American writer of the 19th century Edgar Allan Poe. The aim of the article is a analysis of artistic chronotope as a special way of influencing the reader and distinguishing the features of time and space in the analyzed work. E. Poe was the initiator of the «detective short story», the genre features of which are the description of the deduction of the character, the analysis of the event, generalized logical, mathematically accurate reasoning. The image of detective Auguste Dupin is the main in the short story.

There are the real and historical chronotope in this detective short story. The author repeatedly focuses on spatial topoi that form a unique authorial style. The character, through the perspective of the narrator's vision, is portrayed in detail, with the psychological factor closer to the finale intensifying, which allows to distinguish the features of personal chronotope. Real historical chronotope uses fictional topoi or objects that represent a certain space that carry a symbolic load (the non-existent streets of Paris, the library, the room, etc.). The author skillfully combines real and fictional events to create a unique detective story. All topoi are interconnected and complementary, leading to a deep understanding of artistic reality. Real, mystical, historical and social chronotopes are associated with deep psychology, which makes it possible to recreate events and find the right solution to solve the crime. The perspectives of the narrator and the short story's characters on the same event extend the boundaries of the chronotope, giving it additional features. This interconnection of chronotopes in the short story not only shapes the complex artistic world of the nineteenth century, but also makes it possible to refer the analyzed work to the literature of romanticism.

Key words: E. Poe, «The Murders in the Rue Morgue», motive, chronotope, time, space, narrative, topoi, detective

Постановка проблеми. Едгар Аллан По (Edgar Allan Poe (1809 – 1849)) є одним із представників американського романтизму, котрий нині вважається класиком світової літератури. Він є зачинателем детективного жанру й першим американським письменником, котрий почав працювати в жанрі короткого оповідання. Його перу належать такі твори як: «Падіння дому Ашерів» («The Fall of the House of Usher», 1839), «Провалля і маятник» («The Pit and the Pendulum», 1842), «Чорний кіт» («The Black Cat», 1843), «Овальний портрет» («The Oval Portrait», 1842), «Вбивство на вулиці Морґ» («The Murders in the Rue Morgue», 1841), «Таємниці марі Роже» («The Mystery of Marie Roget», 1842), «Викрадений лист» («The Purloined Letter», 1844) та ін. Попри те, що творчість письменника наразі досить популярна, ще залишається багато прогалин у рецепції його творчості, тому наразі наше дослідження є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Як літературна категорія хронотоп став об'єктом вивчення у працях відомих дослідників давно. Художній час і художній простір найбільш повно і всебічно досліджено в працях Д. С. Ліхачева «Поетика давньоруської літератури», Н. К. Гей «Мистецтво слова», де окреслено функції, структуру, властивості даних категорій. Б. А. Успенський у своєму дослідженні «Поетика композиції» приділяє значну увагу проблемі хронотопу автора, М. С. Каган у роботі «Простір і час в мистецтві як проблема естетики і науки» виокремлював основні аспекти простору і часу з онтологічної, гносеологічної і психологічної точки зору, окреслюючи при цьому функції даних категорій. Функціонування категорій часу і простору у художньому світі Е. По уже ставало предметом наукових досліджень (К. Д. Бальмонт у роботі «Нарис життя Едгара По», Ю. В. Ковальов «Едгар Аллан По, новеліст і поет», Л. В. Карасьов «Маятник Едгара По» та інші). Проте ґрунтовного аналізу хронотопу на матеріалі новел Е. По ще не було здійснено у сучасному літературознавстві.

Ми маємо на меті здійснити ґрунтовний аналіз новели «Вбивство на вулиці Морґ» Е. По, окреслити особливості часу і простору, встановити їх взаємозв'язок, що дозволить віднести аналізований твір до літератури романтизму.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є ґрунтовний аналіз художнього хронотопу як особливого способу впливу на читача та виокремлення особливостей часу і простору в новелі.

Виклад основного матеріалу. Детективний жанр належить до такого роду літератури, що довгий час залишався поза увагою серйозної критики. Часом дослідники неоднозначні в оцінці творів детективного жанру, оскільки не бачать художньої цінності у малих жанрових формах такого стибу. Однак наразі цей жанр є всевітньо

популярним та набуває певних поетологічних рис, які стають константними у цьому жанровому різновиді. Теоретиком детективного жанру прийнято вважати Г. К. Честертона, котрий опублікував у 1902 році статтю «На захист детективної літератури» [8, с. 17]. З того часу було видано безліч критичних розвідок, що стосувалися детективу. Відомі критичні статті Я. Маркулан, А. Вуліс, А. Адамова, Г. Анджапарідзе, знаних дослідників детективного жанру. Детективна новела, що є різновидом детективного жанру, упродовж еволюції виробила певні канони, правила, що стали класичними жанровими ознаками цієї модифікації. «Перед автором сучасного детектива постає одвічна проблема – бути оригінальним у межах канону», – зазначає Г. Анджапарідзе в «Передмові» до монографії Т. Кестхей [2, с. 281]. На думку Г. Анджапарідзе, детектив є «замкненою структурою», де не допускаються смислові коливання в сюжеті та розв'язка сюжету будується за певними принципами. Саме через свій нормативний характер у межах детективного жанру так важко створити щось нове, зацікавити читача [3, с. 39]. Основи детективного жанру було закладено у творчості Е. По, чий естетичні погляди відрізнялися аналітичністю, раціоналізмом, певною нормативністю.

Говорячи про фундаторство Е. По у царині жанру детективу, Артур Конан Дойл зазначав: «Едгар Аллан По посіяв, із властивою йому геніальною недбалістю, насіння, з якого проросло безліч сучасних літературних форм, був батьком детективного жанру і окреслив його межі з такою повнотою, що я не уявляю, як нащадки зможуть створити нову площину, яку б вони наважилися назвати власною...» [6, с. 30].

Літературно-естетична теорія Е. По є, насамперед, апологією «малої жанрової форми». Осмислюючи переваги й недоліки великих жанрових форм, він зазначав: «Сумарний, абсолютний ефект навіть кращої епічної поеми у фіналі дорівнює нулю» [10, с. 176]. Письменник вважав, що художній твір задля створення максимального емоційного ефекту має прочитуватися «за один раз», що дозволяють робити лише малі жанрові форми [10, с. 177].

Володіючи майстерністю створення детективних сюжетів, Е. По створює низку його класичних зразків. У трьох відомих його новелах («Вбивство на вулиці Морґ», «Таємниця Марі Роже» і «Викрадений лист») сюжет розгортається навколо постаті Огюста Дюпена, створеного художньою уявою письменника. Дюпен – не поліцейський, не детектив, а людина, що має неабиякі аналітичні здібності, участі у розслідуванні не бере, але допомагає розкрити злочин. Герой майстерно оцінює ситуацію, розуміє мотиви та вистежує злочинця. Дюпен – ще один детективний герой, що доповнює когорту схожих персонажів (Шерлок Холмс (А. Конан Дойль) та інспектор Мегре (Ж. Сіменон).

«Вбивство на вулиці Морг» є довершеним зразком детективного жанру, що вийшов із-під пера Е. По. Автор умисно вводить у назву два французькі слова «Rue Morgue», створюючи атмосферу таємничості й жаху, оскільки «morgue» у звичному для сучасного читача значенні «морг» було вперше вжито в англійській мові на початку XIX століття (1821 р), і на момент його використання письменником було неологізмом. Просторовий чинник цієї новели окреслюється уже в назві, оскільки актуалізується топос «мертвого» місця. Е. По вибудовує новелу відповідно до своїх естетичних принципів: у ній немає нічого випадкового, кожний епізод, кожна деталь підпорядковується меті – розкриттю злочину. Кожен із елементів структури твору має чинити певний емоційний ефект на читача [4, с. 98]. Художній простір новели окреслюється історичними топосами Парижа: «Residing in Paris during the spring and part of the summer of 18 –, I there became acquainted with a Monsieur C. Auguste Dupin» [7, с. 204], а героєм стає француз – Огюст Дюпен. «This young gentlemen was of an excellent – indeed of an illustrious family, but, by a variety of untoward events, had been reduced to such poverty that the energy of this character succumbed beneath it, and he ceased to bestir himself in the world, or to care for the retrieval of his fortunes» [7, с. 205]. Реальний часопростір покликаний відстежити події та розкрити таємницю злочину.

Хронотоп у новелі «Вбивство на вулиці Морг» Е. По є надзвичайно важливим, адже саме час і простір відіграють важливу роль у творах детективного жанру. У детективах дія має пряmlinійну основу, однак час від часу наратор «вирушає в минуле, в невідомість, щоб реконструювати розіграні події» [6, с. 210]. У детективній новелі художній простір організований особливо, письменник розроблює топос «замкненої кімнати», яка зазвичай містить певну таємницю чи загадку. «A small room in the front of the house, on the fourth story, at the head of the passage was open, the door being ajar. This room was crowded with old beds, boxes, and so forth» [7, с. 234]. Замкнена зсередини кімната, у якій відбулося вбивство, – константний топос детективної літератури. Письменники епохи романтизму охоче експериментували з ідеєю замкненого простору. Вони успадковують цей інтерес від авторів передромантичної літератури, творців «готичних романів» (М. Гоголь, Енн Редкліфф, О. Бальзак, Д. Шлегель та ін.).

Замкнений простір у новелах Е. По насичений символікою. Замкнена кімната, в якій скоєно вбивство, – це і є той «обмежений простір», де злочин стає знаком згубного розпаду світу. Діяльність героя-детектива можна інтерпретувати і як прагнення зруйнувати цей простір, зробити його межі «розмитими», «впустити» туди справедливість і людяність. Такий спосіб інтерпретації, на нашу думку, є відтворенням романтичної естетики, яку сповідував автор.

На фоні історично-соціального хронотопу, представленого топосами Парижа, топос міста детально описується. Цей простір самодостатній, некаваллий, замкнений і такий, що живе власним життям. Сам автор, за свідченнями сучасників, ніколи не відвідував Париж. Для автора-романтика цей простір стає екзотичним місцем, де можуть трапитися дивні події. Оповідач не констатує хронологічні межі оповіді, однак настільки ґрунтовно прописує простір, що здається, ніби наратор добре знав цю місцевість. Дюпен і оповідач знайомляться в бібліотеці на вулиці Монмартр, реальний топос, відомий тим, що тут у XIX-XX столітті зустрічаються спільноти художників. Історична реальність впливає на художню, витворюючи неповторний художній світ. Саме місто Париж у новелі виступає символом аристократії та вишуканості. Вулиця Монмартр, де зустрілися герої, свідчить про те, що вони обидва, ймовірно, належали до мистецької еліти, були людьми освіченими та знаними в суспільстві.

Будинок, де мешкають герої, – це старий, зображений гротескно дім у немодній і незвичайній частині Сен-Жермен (старомодна, але досі аристократична частина Лівого берега Парижа). А вулиця, на якій трапляється подія, вигадана і знаходиться у реально існуючій частині Парижа, в Quartier St. Roch. Е. По досить детально описує реальний хронотоп, уводячи у нього вигадані топоси.

Екзотика топосу, на нашу думку, для Е. По полягала в тому, що в зображуваному культурному хронотопі перетиналися різні культурні етноси, що є надзвичайно важливим у детективній літературі. Свідчення у новелі були взяті не лише у французів, але й у представників інших культур: Поліна Дюбур, прала; П'єр Моро, тютюнник; Ізидор Мюзе, жандарм; Анрі Дюваль, мосяжник; Оденгаймер, власник ресторану; Жюль Мінью, банкір «Мінью й син»; Адольф Лебон, служник банку «Мінью й син»; Поль Дюма, лікар, Олександр Етьєн, лікар (хірург), але й італієць Альберто Монтані, кондитер; англієць Вільям Бед, кравець; іспанець Альфонсо Гарсіо, підприємець та мешканець Нідерландів Оденгаймер, власник ресторану. А французький моряк, член екіпажу судна із Мальти, тільки-но повернувся з Борнео, привізши із собою винуватця трагедії. Наратор наповнює реальний історичний топос представниками інших національностей, що дає можливість сформувати детективний сюжет. Екзотика топосу, на нашу думку, для Е. По слугувала для окреслення перетину різних культурних епох, що є надзвичайно важливим у детективній літературі.

Оповідь у новелі «Вбивство на вулиці Морг» ведеться від першої особи, тому читач дізнається про події через ракурс бачення не детектива, а свідка, котрий дає подіям власну оцінку. Оповідач бачить усе ніби «збоку», чим збільшує напругу та актуалізує аналітичний чинник. У реальний

часопростір органічно вплітається містичний хронотоп, який зображує історію таємничого вбивства. Сам злочин овійаний містикою, оскільки саме після його скоєння герой розв'язує складну загадку. Читачу важко зрозуміти, що відбувається. Важливим у такого роду літературі є дослідити підказки, які повідомляє оповідач, та спробувати розгадати загадку разом із генієм-детективом, Дюпеном. Ця історія стає головоломкою як для наратора, так і для читача, котрий розслідує таємницю разом із головним героєм.

Цілком логічними у розгадуванні головоломки є деталі, згадані наратором наче випадково. Зокрема згадка про Франсуа Відока, постать, що була надзвичайно відома у Європі XIX століття. Дається лише інформативна довідка, яка стає елементом дедукції та структурним штрихом реального хронотопу. «The genius of Eugène François Vidocq lay in one simple principle. In order to catch a criminal, you had to be able think like a criminal» [9]. Франсуа Відок – одна з колоритних і вельми популярних постатей європейського життя першої половини XIX століття. Історія життя Відока могла б скласти захоплюючий сюжет для пригодницького роману: бродяга, злодій, дуелянт, каторжник, «король пагонів», таємний агент, «своя людина» в злочинному світі. З часом Відок очолив паризьку кримінальну поліцію. За перші шість років перебування на цій посаді він ув'язнив сімнадцять тисяч злочинців. Відок був діяльним, сміливим і розумним. Він першим заговорив про необхідність профілактики злочинів та про класову природу буржуазного правосуддя. Кінець фантастичної кар'єри Відока настав досить швидко й був закономірним. Вершители правосуддя не могли пробачити йому кримінального минулого, злочинці – поліцейського сьогодення. Відок пішов у відставку, знищивши списки поліцейських інформаторів і багатотисячну картотеку професійних бандитів. На нашу думку, Е. По добре знав біографію Відока, оскільки про нього часто писали в американській пресі, і він міг бути знайомий із справжніми або підробленими документами, що публікувалися в США в тридцяті роки XIX століття.

На фоні реального хронотопу Дюпен крок за кроком відновлює картину злочину, а читач услід за оповідачем робить власні висновки. Однак таємниця вбивства розкривається у фіналі новелі, через монологічне мовлення матроса – господаря орангутанга й свідка вбивства «As the sailor looked in, the gigantic animal had seized Madame L'Esplanaye by the hair, and was flourishing the razor about her face, in imitation of motions of a barber. With one determined sweep of its muscular arm it nearly severed her head from her body» [7, с. 277]. Така форма оповіді сприяє ефекту раптовості, чим

викликає необхідний вплив на читача. Таємниця розгадана, але відчуття жаху залишається, оскільки це відчуття реальності є основою романтичної традиції, у якій витримана новела. Е. По, почасти як і у всіх його новелах, залишає певну недомовленість: за межами розслідування Дюпена залишається історія мадам Л'еспане та її дочки. Відповідно до законів жанру, таємниці в детективних новелах Е. По розкриваються завдяки аналітичним здібностям детектива Дюпена. Він ґрунтовно аналізує всі факти злочину й робить несподіваний та єдино правильний висновок.

Таким чином, творчість відомого американського письменника XIX століття Е. По досить цікава та багатогранна. Він був майстром короткого оповідання, зачинателем детективного жанру, тонким поетом-ліриком. У жанрі короткої новели він уславився своїми «детективними новелами», жанровими особливостями яких є опис дедукції героя, тонкий ґрунтовний аналіз, узагальнені логічні, математично виважені твердження. Константою детективних новел автора є особистість, що веде розслідування. У новелі «Вбивство на вулиці Морг» такою особистістю стає детектив-початківець Огюст Дюпен, постать якого виформувалася в багатій уяві письменника. Дюпен – не поліцейський, не детектив, а людина, що має неабиякі аналітичні здібності, безпосередньої участі у розслідуванні не бере, але допомагає розкрити злочин.

Часопросторова площина у новелі такого стибу вибудована відповідно до жанру. Домінантним у даному творі стає реальний, історичний хронотоп, оскільки місце і час події реально виписані, автор неодноразово акцентує увагу на просторових топосах, що витворюють неповторний авторський стиль. Герой через ракурс бачення наратора детально портретується, причому психологічний чинник персонажа ближче до фіналу підсилюється, укрупнюючись до особистісного хронотопу. Для новел характерний ірреальний хронотоп, який передається через містичні предмети чи топоси (саме місто Париж, бібліотека, кімната тощо). Автор майстерно поєднує реальний та ірреальний хронотоп, створюючи неповторний детективний сюжет. Ці хронотопи взаємопов'язані та доповнюють один одного, що приводить до деталізації художньої дійсності. Будь-який вид часопростору в новелі (реальний, ірреальний, історичний, соціально-побутовий) підсилюється психологічними мотивами, що дає можливість глибше «зануритися» у суть конфлікту та знайти виважене рішення. Такий взаємозв'язок різних видів часопростору формує не лише складний художній світ твору, а й дає можливість віднести аналізований твір до літератури романтизму.

Література

1. Айзенцвайг У. Интервью с Аленом Роб-Грийе. *Как сделать детектив* / за ред. Н. Партугимова. Москва : Радуга, 1990. 320 с. Москва : Радуга, 1990. С. 273-278.
2. Анджапаридзе Г. Детектив : жесткость канона и вечная новизна. *Как сделать детектив* / за ред. Н. Партугимова. Москва : Радуга, 1990. С. 79-292.
3. Ван-Дайн С. С. Двадцать правил для писания детективных романов. *Как сделать детектив* / за ред. Н. Партугимова. Москва : Радуга, 1990. 320 с. Москва : Радуга, 1990. С. 38-41.
4. Гиленсон Б. А. История литературы США : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 2003. С. 97-99.
5. Кестхейи Т. Анатомия детектива. Будапешт : Корвина, 1989. 266 с.
6. Ковалев Ю. В. Эдгар Аллан По : Новеллист и поэт. Ленинград, 1984. 298 с.
7. По Е. А. Вбивство на вулиці Морг = The murders in the rue Morgue Edgar / Едгар Аллан По = Allan Poe; пер. з англ. Ю. Лісняка, В. Горбатька; худож. – оформлювач В.М. Карасик. – Харків: Фоліо, 2018. 300 с. (Вид. з парал. текстом). – Англ. та укр. мовами.
8. Честертон Г. К. В защиту детективной литературы. *Как сделать детектив* / за ред. Н. Партугимова. Москва : Радуга, 1990. С. 16-19.
9. Conliffe, C. Eugène François Vidocq, French Criminal turned Detective. Available at: <https://muckrack.com/ciaran-conliffe/articles>
10. Poe E. A. Prose and Poetry. Moscow : Raduga, 1983. Pp. 176-177.
11. Poe, E. A. The Mystery of Marie Roget. Available at: http://xroads.virginia.edu/~HYPER/POE/m_roget.html (дата звернення: 17.07.2019).
12. Poe, E. A. The Purloined Letter. Available at: <https://poestories.com/read/purloined>: <https://poestories.com/read/purloined> (дата звернення: 02.08.2019).

References

1. Aizentvaig, U. (1990) Interviu s Alenom Rob-Griie. Kak sdelat detektiv / za red. N. Partugimova. Moskva : Raduga, pp. 273-278.
2. Andzhaparidze, G. (1990) Detektiv : zhestkost kanona i vechnaia novizna. Kak sdelat detektiv / zv red. N. Partugimova. Moskva : Raduga, 1990, pp. 279-292.
3. Van-Dain, S. S. (1990) Dvadcat pravil dlia pisaniia detektivnykh romanov. Kak sdelat detektiv / za red. N. Partugimova. Moskva : Raduga, pp. 38-41.
4. Gilenson, B. A. (2003) Istoriia literatury SSHA : Ucheb. posobie dlia stud. vyssh. ucheb. zavedenii. Moskva : Akademiia. [in Russian]
5. Kestkheii, T. (1989) Anatomii detektiva. Budapesht : Korvina. [in Russian]
6. Kovalev, Iu. V. (1984) Edgar Allan Po : Novellist i poet. Leningrad : Khudozhestvennaia literatura. [in Russian]
7. Poe, E. A. (2018) Vbyvstvo na vulytsi Morh = The murders in the rue Morgue Edgar / Edhar Allan Po = Allan Poe; per. z anhl. Yu. Lisniaka, V. Horbatka; khudozh.– oformliuvach V.M. Karasyk. – Kharkiv: Folio.[In Ukrainian]
8. Chesterton, G. K. (1990) V zashchitu detektivnoi literatury. Kak sdelat detektiv / za red. N. Partugimova. Moskva : Raduga, pp. 16-19. [in Russian]
9. Conliffe, C. Eugène François Vidocq, French Criminal turned Detective. Available at: <https://muckrack.com/ciaran-conliffe/articles>
10. Poe, E. A. (1983) Prose and Poetry. Moscow : Raduga.
11. Poe, E. A. The Mystery of Marie Roget. Available at: http://xroads.virginia.edu/~HYPER/POE/m_roget.html
12. Poe, E. A. The Purloined Letter. Available at: <https://poestories.com/read/purloined>

Шерстюк Наталія Олександрівна, доктор філософії, викладач кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією, Українська медична стоматологічна академія (вул. Козака, 5, Полтава, Україна); e-mail: nataliasherstiuk@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-2755-9627>

Шерстюк Наталья Александровна, доктор философии, преподаватель кафедры иностранных языков с латинским языком и медицинской терминологией, Украинская медицинская стоматологическая академия (ул. Козака, 5, Полтава, Украина); e-mail: nataliasherstiuk@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-2755-9627>

Sherstiuk Nataliia Oleksandrivna, PhD in Philosophy, the teacher of The Department of Foreign Languages with Latin Language and Medical Terminology, Ukrainian medical stomatological academy (5 Kozaka str., Poltava, Ukraine); e-mail: nataliasherstiuk@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-2755-9627>